

Toelichting op Concept werkagenda 2024-2026

Voor prioritering, planning en een goede uitvoering van de werkzaamheden van de SER is er een concept werkagenda 2024-2026 opgesteld. Het doel van deze (concept) werkagenda is om keuzes te maken voor de onderwerpen waar de SER in de komende drie jaar mee aan de slag gaat (programmeren). Deze achtergrondnotitie geeft inkleuring bij de concept werkagenda.

De concept werkagenda voor de periode 2024-2026 is opgesteld vanuit de herijkte SER doelstelling en de SER-visie *Perspectief op brede welvaart in 2040*. De agenda is daarom gestructureerd aan de hand van de vier domeinen van de SER-doelstelling: ondernemerschap, waardig werk, duurzame groei en een inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling.

De huidige SER activiteiten en thema's zijn geïnventariseerd en beoordeeld op relevantie, en er is gekeken naar mogelijke toekomstige thema's waarop de SER meerwaarde kan bieden qua advisering. Het overzicht is samengevat in een schema, waarbij onderscheid is gemaakt tussen enerzijds advisering en anderzijds doorlopende faciliterende en bestuurlijke taken. (R/3081)

De werkagenda is voor een periode van drie jaar (2024-2026), waarbij de prioriteiten jaarlijks vast worden gesteld in het DB. Er blijft ruimte voor vragen of prioriteiten vanuit kabinet en parlement, en voor ad hoc advisering en werkzaamheden.

1. Brede welvaart in 2040

Onlangs heeft de Raad de SER-toekomstvisie *Perspectief op brede welvaart in 2040* vastgesteld. De concept werkagenda 2024-2026 maakt deze toekomstvisie concreet: wat gaat de SER doen om bij te dragen aan meer brede welvaart in 2040? Aan de hand van de nieuwe visie kunnen overheid, sociale partners, maatschappelijke partijen en burgers samen werken aan brede welvaart, zoals ook is verankerd in de nieuwe doelstelling van de Raad (zie kader).

De doelstelling van de SER is het bevorderen van brede welvaart waar samenleving, economie en milieu in balans zijn, hier en nu, later en elders. Dat doen we door in samenhang te werken aan:

- het bevorderen van ondernemerschap en waardig werk;
- het bevorderen van duurzame groei en een inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling.

Het vermogen om brede welvaart blijvend te kunnen creëren groeit door innovatie, *ondernemerschap* en kwalitatief *waardig* (vrijwilligers)werk.¹ De SER richt zich daarom op optimale (arbeids)participatie zonder armoede, op leven lang ontwikkelen, op maatschappelijk verantwoord ondernemen en op duurzame medezeggenschap.

Duurzame groei is economische ontwikkeling waarbij de druk op mens en milieu en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen hier en elders worden geminimaliseerd. De overgang naar een duurzame economie biedt veel kansen. Een gebalanceerde economie is weerbaarder voor (externe) schokken en biedt ruimte voor mensen en bedrijven om zich (inter)nationaal te ontwikkelen richting een klimaatneutrale en circulaire samenleving. In een *inclusieve samenleving* kan iedereen meedoen. Een evenwichtige inkomensverdeling, gelijke kansen en kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg, educatie en huisvesting zijn voorwaarden voor een inclusieve samenleving.

2. Van SER-doelstelling naar een SER-werkagenda 2024 – 2026

Vier domeinen om te werken aan brede welvaart

De nieuwe SER-doelstelling benadrukt dat de SER in samenhang werkt aan maatschappelijke opgaven ten aanzien van samenleving, economie en milieu. Meer specifiek ligt de kern van het werk van de SER bij het in samenhang werken aan de opgaven op vier domeinen die implicaties hebben voor onze economie, samenleving en milieu, via het bevorderen van:

1. Ondernemerschap
2. Waardig werk
3. Duurzame groei
4. Inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling

Deze vier domeinen zijn daarom leidend geweest bij de opstelling van de concept-werkagenda.

Prioriteiten voor de komende drie jaar

De concept SER-agenda betreft zowel nieuwe activiteiten als de voortzetting van bestaande activiteiten van de SER. Niet alles kan tegelijkertijd. Daarom zijn de adviesonderwerpen in de agenda niet alleen per domein, maar ook per jaar geordend. De SER beschikt over een breed palet aan (sturings)mogelijkheden om een bijdrage te leveren, denk aan adviseren en agenderen, het sluiten van akkoorden en convenanten, en het stimuleren en ondersteunen van concrete veranderingen op de werkvloer. In het uitvoeren van de werkagenda wordt per onderwerp steeds gezien welke sturingsmogelijkheid van de SER de grootste meerwaarde biedt om brede welvaart dichterbij te brengen.

Per domein is hieronder steeds nadere informatie gegeven over de genoemde *advies*onderwerpen voor 2025 en 2026, aan de hand van een aantal van de criteria voor mogelijke nieuwe adviesaanvragen zoals vastgesteld in het DB. De andere doorlopende werkzaamheden en de lopende adviestrajecten komen terug in de werkagenda maar zijn hieronder niet verder beschreven.

¹ Waardig werk betekent onder andere productief werk in omstandigheden van vrijheid, gelijkheid, veiligheid en menselijke waardigheid, waarbij fundamentele arbeidsnormen, werkgelegenheid, sociale bescherming en sociale dialoog worden bevorderd. ILO (2023).

2.1 Bevorderen ondernemerschap

Wat verstaan we onder het bevorderen van ondernemerschap

Het creëren van een aantrekkelijk klimaat voor verantwoord ondernemerschap, waarbij ruimte is voor innovatie en het mkb. Alle langjarige ontwikkelingen en transitieën hangen met elkaar samen, zeker wanneer deze allemaal terechtkomen in de bedrijfsvoering. Ondernemers hebben inzicht in beleid nodig om te kunnen investeren en innoveren.

Agenda 2025

1C. Vergroten van handelingsvermogen en betaalbaarheid van de energietransitie

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Er zijn grote investeringen en innovaties nodig voor de energietransitie. Ondernemers zetten hier al volop op in. Echter zijn er verschillende knelpunten die de voortgang van de transitie belemmeren en de betaalbaarheid van de transitie voor burgers en kleine bedrijven onder druk zetten, zoals de noodzakelijke verzwaring van het elektriciteitsnet en het gebrek aan voldoende technisch geschoold personeel. De SER zou kunnen verkennen of kunnen adviseren over het noodzakelijke beleid wat er nodig is om het handelingsvermogen van en de betaalbaarheid voor burgers en kleine bedrijven te vergroten voor de energietransitie.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Het advies zou kunnen bijdragen aan een versnelling van de energietransitie, aan meer duidelijkheid en betaalbaarheid voor ondernemers en kunnen helpen om energiearmoede voor burgers te voorkomen.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Bouwt voort op het advies *Verduurzaming maakindustrie*, het Klimaatakkoord en SER-adviezen over armoede (*Opgroeien zonder armoede, Werken zonder armoede*). De meerwaarde van een advies zou kunnen zijn om deze perspectieven bij elkaar te brengen.

1D. Verbeteren van investerings- en ondernemingsklimaat en economische weerbaarheid in het licht van geopolitieke ontwikkelingen.

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Een goed investerings- en ondernemingsklimaat is niet vanzelfsprekend. Geopolitieke ontwikkelingen leggen grote druk op productieketens en kunnen de economische weerbaarheid verslechteren. De SER zou kunnen verkennen of kunnen adviseren over hoe Nederland goed om kan gaan met geopolitieke ontwikkelingen, met behoud van het investerings- en ondernemingsklimaat en economische weerbaarheid.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, al moet het onderwerp nog verder worden afgebakend. Draagvlak kan op dit onderwerp veel impact genereren, gezien er kennis nodig is over de beweegredenen van bedrijven en problemen in productieketens door geopolitieke ontwikkelingen. Daarnaast is er draagvlak nodig voor maatregelen die de economische weerbaarheid kunnen vergroten.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Bouwt voort op de SER-toekomstvisie, IMVO-adviezen en verduurzaming maakindustrie, maar heeft een duidelijk andere focus.

Agenda 2026

1E. Werken aan transitie in de regio: ecosystemen voor ondernemerschap, arbeidsmarkt en infrastructuur.

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
In de regio komen verschillende transitieopgaven samen. Het is belangrijk dat de regionale ecosystemen voor ondernemerschap en arbeidsmarktinfrastructuur goed werken zodat er tijdig kan worden geanticipeerd op veranderingen die de transitie met zich meebrengen.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, waarbij de afbakening van belang is.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, sluit aan bij eerdere advisering op het gebied van arbeidsmarkt, landbouw en regionale ontwikkeling. Ook aansluiting met komende advies over groene en blauwe banen.

3.2. Waardig werk

Wat verstaan we onder waardig werk?

Het doel van waardig werk is om werk te realiseren dat voldoet aan de behoeften van werkkenden en tegelijkertijd bijdraagt aan duurzame groei. Waardig werk betekent onder andere productief werk in omstandigheden van vrijheid, gelijkheid, veiligheid en menselijke waardigheid, waarbij fundamentele arbeidsnormen, werkgelegenheid, sociale bescherming en sociale dialoog worden bevorderd (ILO-definitie 2023). Waardig werk stelt eisen aan de inrichting van de arbeidsmarkt. De arbeidsmarkt van de toekomst biedt mensen werk- en inkomenszekerheid en wendbaarheid voor ondernemingen. De arbeidsmarkt is divers en inclusief en biedt ruimte voor het combineren van werk met leren en zorgen.

2025

2E. Stellen van voorwaarden voor gerichte arbeidsmigratie

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Voor waardig werk is het van belang dat arbeidsmigratie samengaat met goede werkomstandigheden, inclusie en huisvesting. Daarbij zou kunnen worden ingezet op gerichte arbeidsmigratie voor sectoren die in hoge mate bijdragen aan brede welvaart, waarin grote tekorten zijn en waarvan vacatures langdurig niet worden vervuld. De SER zou verder kunnen verkennen of kunnen adviseren over hoe - en onder welke aanvullende voorwaarden - die gerichte arbeidsmigratie eruit zou kunnen zien.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, voor transitie is kennismigratie een belangrijk onderdeel. Daarnaast is het juist ook relevant voor sectoren met laagbetaalde arbeid.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, bij verschillende adviezen over de arbeidsmarkt en arbeidsmigratie. De focus op migratie kan daarbij van meerwaarde zijn. Is ook als adviesvoornemen genoemd in de toekomstvisie.

2F. Bevorderen gezond en veilig werken (financiële prikkels)

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Gezond en veilig werken is een essentieel onderdeel van waardig werk. Het creëren van een veilige en gezonde werkomgeving draagt niet alleen bij aan het verminderen van personeelsverloop en het stimuleren van instroom, maar ook aan het verkleinen van gezondheidsverschillen en het bevorderen van de volksgezondheid. Momenteel zijn de financiële prikkels onvoldoende gericht op gezond en veilig werk, te veel gericht op verzuimbegeleiding en te weinig gericht op preventie. De SER zou kunnen verkennen of kunnen adviseren over hoe die prikkels anders zouden kunnen worden vormgegeven.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen. Ja*

- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, met name op het MLT-advies en adviezen over arbeidsomstandigheden en sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Het inzetten van financiële prikkels voor werkgevers was aanvankelijk een onderwerp voor deel 2 van het SER-advies over de Arbovisie 2040. In overleg met het Ministerie van SZW is echter besloten om dit thema niet op te nemen in de reikwijdte van deel 2 van het advies. In plaats daarvan zal er eerst een verkennend, onafhankelijk onderzoek door SZW worden uitgevoerd naar financiële prikkels. De resultaten van dit onderzoek worden verwacht tegen eind 2024. Volgens afspraak in de cie ARBO zal de SER in een vervolgadvisie een standpunt formuleren over de inzet van financiële prikkels.

2026

2G. Vergroten van arbeidsparticipatie en werkzekerheid

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Een toekomstbestendige arbeidsmarkt sluit niemand buiten. De SER zou kunnen verkennen of kunnen adviseren over de vormgeving van de arbeidsmarkt die ervoor zorgt dat mensen die aan de kant staan meer participeren of meer uren kunnen werken terwijl de werkzekerheid vergroot wordt.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, voor alle transities is voldoende arbeidsparticipatie van belang.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, met name MLT advies en *Krapte in publieke sectoren*. Dit zou een vervolg kunnen zijn op het MLT-advies.

2I Faciliteren van de combinatie van werken, leren en zorgen

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Werk in combinatie met leren en zorgen vraagt veel van mensen. Het systeem is nog niet goed op deze combinatie ingericht, waardoor met name vrouwen deeltijd werken. Een leven lang ontwikkelen is daarnaast essentieel voor een wendbare arbeidsmarkt, zeker in de tijd van digitalisering en transities. De SER zou kunnen verkennen of adviseren over hoe de combinatie werken, leren en zorgen het beste door sociale partners en overheden gefaciliteerd zou kunnen worden.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, al moet de focus nog verder worden uitgewerkt.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, geeft verbreding aan traject mantelzorg en werk en het SER-advies over maatschappelijk verloop. Sluit aan bij het MLT-advies en het eerdere SER-advies *Een werkende combinatie*.

3.3. Duurzame groei

Wat verstaan we onder duurzame groei?

Het bevorderen van economische ontwikkeling waarbij de druk op mens en milieu en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen hier en elders worden geminimaliseerd. Een duurzaam groeiende economie is een economie waarin werken en ondernemen lonen, waarbij ook duidelijke ambities zijn geformuleerd waarin Nederland wil excelleren en waarin rekening wordt gehouden met een hoog niveau van brede welvaart voor volgende generaties en van mensen elders in de wereld. Nederland heeft met het oog op de brede welvaart een urgente verantwoordelijkheid om haar voetafdruk terug te brengen binnen de planetaire grenzen. Daarmee kunnen de drie duurzaamheidsdoelen die de Raad onderscheidt dichterbij worden gebracht: het tegengaan van klimaatverandering, het herstellen en verbeteren van de biodiversiteit en het creëren van een veilige, gezonde en schone leefomgeving.

2025

3B. Versterken van strategische autonomie via energietransitie en circulaire economie

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Het radicaal efficiënter omgaan met grondstoffen (de grondstoffentransitie richting een circulaire economie) en energie (de energietransitie) is een belangrijk onderdeel van de verduurzamingsstrategie en kan strategische autonomie bevorderen. Daarvoor moet worden ingezet op minder consumeren, een langere levensduur van producten, hergebruik van grondstoffen en het vervangen van virgin grondstoffen en fossiele industrie door hernieuwbare of duurzamere alternatieven. De afgelopen jaren is veel geëxperimenteerd en opgebouwd en is beleidsmatig een basis uitgewerkt. De noodzakelijke doorbraken en fundamentele veranderingen blijven in de grondstoffentransitie nog uit.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, heeft grote impact op de economie en op de leefomgeving. De huidige beleidsvorming blijft achter. Het ministerie acht input van de sociale partners van groot belang.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, de SER heeft eerder uitgebreid geadviseerd over de circulaire economie, de energietransitie en Europa.

3C. Toekomstperspectief landbouw in de Nederlandse economie

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Er moet een gezamenlijke weg uit de stikstofcrisis worden gevonden, waarin alle sectoren hun deel van de verantwoordelijkheid nemen en wordt ingezet op transitiepaden voor agrarische bedrijven met een duurzaam verdienvermogen. De impasse in het landbouwbeleid heeft een grote weerslag op landelijke regio's, agrarische ondernemers en werknemers, de biodiversiteit, de voedselvoorziening en de economie. De landbouwhervorming raakt ook de regionale leefbaarheid en sociale cohesie.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Wanneer de SER een bijdrage kan leveren aan een gezamenlijke weg uit de stikstofcrisis, heeft dat een grote impact. De problematiek raakt aan de voedseltransitie, de grondstoffentransitie en de energietransitie. De landbouwsector is een belangrijk focusgebied, maar het is belangrijk dat ketenpartners ook betrokken zijn.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, bouwt met name voort op verkenning *Naar duurzame toekomstperspectieven voor de landbouw*.

2026

3D. Optimaliseren schaars ruimtegebruik en leefomgeving

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Nederland is een klein land met een relatief grote economie. Versnippering van onze ruimte en vertraging van de opgaven en economische ontwikkeling liggen op de loer wanneer een integrale en gebiedsgerichte aanpak uitblijft. Veel van de transities die nodig zijn om verduurzaming te bewerkstelligen, leggen bovendien een extra claim op de ruimte. Zo zullen de transitie naar een circulaire economie en klimaatadaptatie nog veel extra ruimte vergen.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, al is er nog verdere concretisering nodig. Veel gebiedsgerichte oplossingen steunen op draagvlak van werknemers en werkgevers.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, bouwt voort op SER verkenningen over landbouw en woningmarkt. Ook is er in het verleden geadviseerd over regionale ontwikkelingen.

3.4. Een inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling

Wat verstaan we onder een inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling?

Een inclusieve samenleving met een evenwichtige inkomensverdeling biedt toegang tot voorzieningen zoals onderwijs en gezondheidszorg, maar ook werk- en inkomenszekerheid, zodat iedereen een toereikend inkomen kan verdienen en maatschappelijk kan participeren. Kinderopvang, onderwijs, leefomgeving en scholing dragen bij aan kansgelijkheid zodat iedereen kan meekomen.

Het inkomens- en arbeidsmarktbeleid draagt eraan bij dat iedereen een toereikend inkomen kan verdienen om een zeker bestaan op te bouwen, meer werken wordt beloond en mensen maatschappelijk kunnen participeren en financiële buffers hebben om tegenslagen op te vangen.

2025

4B. Vereenvoudigen belastingstelsel (toeslagen, belasting op arbeid en kapitaal).

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
In de visie benadrukt de SER het belang om werken meer lonend te maken via arbeidsvoorwaarden, een vereenvoudigd stelsel van inkomensondersteuning en de fiscaliteit. Een vereenvoudiging van het belastingstelsel kan ook bijdragen aan meer inkomenszekerheid
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, er zijn al veel verschillende studies verschenen naar vereenvoudiging van het stelsel maar er is draagvlak nodig.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, met name het MLT, het advies *Volatiliteit Nederlandse economie nader bezien* en de verschillende SER-adviezen over armoede.

4C. Naar een goed werkend sociaal vangnet, ook voor arbeidsongeschiktheid

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
In het MLT-advies zijn belangrijke stappen gezet voor het verbeteren van de arbeids- en inkomenspositie van arbeidsongeschikten. Deze hebben deels een vervolg gekregen in de toekomstscenario's van de Commissie Toekomst Arbeidsongeschiktheidsstelsel (OCTAS).² De SER kan een mogelijke rol krijgen in een verdere uitwerking van deze scenario's. Tegelijkertijd is er een goed werkend sociaal vangnet nodig, dat aansluit bij de arbeidsmarkt van de toekomst.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen: Ja*
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, met name MLT-advies

2026

4D. Bevorderen van gendergelijkheid, waaronder gelijke beloning (m/v) en brede D&I.

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
De arbeidsmarkt van de toekomst is divers en inclusief, biedt ruimte aan mensen met verschillende achtergronden en biedt ondersteuning voor mensen met oog voor uiteenlopende situaties. Er zijn daarvoor nog belangrijke stappen te zetten op het gebied van gendergelijkheid, gelijke beloning en brede diversiteit en

² Zie <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/organisatie/commissies/octas>

inclusie. Het beter benutten van talent zorgt ook voor een terugdringing van de arbeidsmarktkrapte.

- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen*
Ja, belangrijk aandachtspunt is verhouding uitvoerende werkzaamheden, zoals Diversiteit in Bedrijf en SER-Topvrouwen.
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Met name op advies Diversiteit in de top en uitvoerende werkzaamheden

4E. Sociale infrastructuur voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (participatiewet)

- *Aansluiting SER toekomstvisie*
Het is belangrijk om de arbeidsmarkt toegankelijk te maken voor mensen die aan het werk willen (met of zonder arbeidsbeperking), zeker ook na 2026 wanneer de Banenafpraak afloopt. Ondanks grote arbeidsmarktkrapte blijft veel talent onbenut. De sociale infrastructuur sluit nog onvoldoende aan op de omvang en capaciteiten van mensen die niet regulier aan het werk kunnen. Ook vragen de vele regels en verplichtingen om veel doenvermogen van burgers, wat niet voor iedereen haalbaar is.
- *Beoogde impact duidelijk/ goed te verhelderen: Ja*
- *Bouwt voort op eerdere SER-adviezen en voegt hier meerwaarde aan toe*
Ja, link met het MLT-advies. Bouwt daarnaast voort op de SER-adviezen *Sociale infrastructuur kwetsbare groepen* (2016) en *Integratie door werk* (2019) en de Denktank Corona (2020).